

METODOLÓGIA TVORBY ETICKÉHO KÓDEXU PRE PRÁVNICKÚ FAKULTU TRNAVSKÉJ UNIVERZITY V TRNAVE

Lucia Berdisová

Abstrakt: Článok¹ sa zaoberá pragmatickými i teoretickými dôvodmi prípravy etického kódexu pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave, odôvodňuje užitočnosť kódexov a hodnotí voľby, ktoré sa pri príprave kódexu budú musieť uskutočniť z hľadiska jeho koncepcie, obsahu, vymáhania, ale aj samotnej prípravy. V rámci procesu prijímania navrhuje uskutočniť dotazníkový prieskum medzi vyučujúcimi, študentmi a študentkami, pričom ponúka aj formát, ktorý by mal byť pre prieskum nosný a zároveň odôvodňuje jeho užitočnosť. Pri metodike tvorby článok referuje aj na tvorbu Zásad sudcovskej etiky, a to tak, aby bolo možné sa z tohto procesu a jeho dobrých a zlých stránok poučiť.

Kľúčové slová: etický kódex, profesijná etika, výskumná integrita, etické dilemy.

Abstract: The paper deals with the practical and theoretical reasons for development and implementation of the Trnava University in Trnava, Faculty of Law Code of Conduct. It also provides reasoning defending the importance of such a code and it evaluates the choices that need to be made while writing the code regarding its conception, content, enforcement, and its preparation. It proposes the part of the introduction of the code should be done by the questionnaire which would map the way professors and students at the faculty would solve proposed dilemmas – as the key part of the questionnaire. The paper also provides the outline of the method of introduction of the Judicial Code of Conduct to identify the positive sides of the process and its caveats that might be useful for the development of the Code of Conduct at the faculty of law.

Key words: Code of Conduct, lawyers' ethics, research integrity, ethical dilemmas

„Prijať členstva na univerzite sa jednotlivec stáva súčasťou spoločnosti, ktoré je v ideálnom prípade charakteristické slobodou prejavu, slobodou vedeckého bádania, intelektuálnou poctivosťou, rešpektom k dôstojnosti iných a otvorenosťou ku konštruktívnej zmene.“

Vyhlasenie Harvardovej univerzity o právach a o zodpovednosti (1970)

¹ Mgr. Lucia Berdisová, PhD., LL.M., Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied a Katedra teórie práva a ústavného práva, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. Tento príspevok vznikol v rámci projektu APVV-19-0090 s názvom „Právna metodológia pre dobu právneho pluralizmu“.

Téma etiky a lepšej regulácie správania sa členov a členiek právnických povolání oživa v krízach. V Spojených štátoch napríklad potreba lepších etických kódexov a zavedenia výučby profesijnej etiky na kurikulá škôl, aj do celoživotného vzdelávania právnikov a právničiek v komorách, vyplynula najmä z konštelácie škandálu Watergate, na ktorom sa podieľalo množstvo právnikov a „prezidentovi muži zahanbili profesiu“.² Samozrejme, dôveryhodnosť profesie súvisí aj s jej schopnosťou prispôbovať sa meniacemu sa prostrediu a čeliť rozličným výzvam okolia plného súťaživosti.³

Základným cieľom tohto článku je vytvoriť metodologický podklad na koncipovanie etického kódexu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Článok tak má aspirácie v oblasti praktického využitia. Na dosiahnutie tohto cieľa (i) rámcovo popisuje cesty, akými vznikla a vyvíjala sa diskusia o právnickej etike a etických kódexoch cez pripomienky kríz, akými prešli právnické povolania v našom priestore po vzniku štátu a cez aktivity Slovenskej akreditačnej agentúry pre vysoké školstvo, (ii) ponúka prehľad dôvodov na vytvorenie etických kódexov, z ktorých možno jednotlivé vybrané z nich pri písaní kódexu akcentovať, (iii) ukazuje, aké voľby budú musieť byť pri písaní kódexu urobené, a to z hľadiska jeho koncepcie, obsahu, vymáhania, ale aj samotnej prípravy, pričom si ilustratívne pomáha popisom vzniku Zásad sudcovskej etiky a ich realizáciou (iv) ponúka obsah pre dotazník, ktorý považuje za vhodnú súčasť prípravy kódexu tak, že formuluje desať etických dilem pre vysokoškolských učiteľov a učiteľky a desať dilem pre študentov a študentky.

1. Cesty k potrebe vytvorenia kódexu

U nás doma téma profesijnej etiky žila v deväťdesiatych rokoch najmä v kontexte snahy dosiahnuť európsky uznávané štandardy profesií, pričom etický kódex alebo obdobná (vonkajšia aj) vnútorná regulácia profesií sa považovala za dobrú prax. Neskôr téma ožila najmä ako dôsledok pôsobenia býva-

² MOLITERNO, J. E. *The American Legal Profession in Crisis: Resistance and Responses to Change*. New York: Oxford University Press, 2013, s. 96 a nasl.

³ Pozri aj etické problémy súvisiace s rebríčkami právnických fakúlt v USA, kde niektoré školy napokon napĺňali kritériá len formálne a vyslovene účelovo. Ak bolo dôležitým kritériom hodnotenia fakulty zamestnanosť študentov a študentiek rok po ukončení štúdia, existovali školy, ktoré na krátky čas sami študentom poskytli zamestnanie, aby zvýšili svoj rating. HARPER, J. S. *The Lawyer Bubble: A Profession in Crisis*. New York: Basic Books, 2013, s. 27. Problémy prinieslo aj zavedenie konceptu účtovateľných hodín a mnohé ďalšie zmeny trhu. Tamže, s. 79.

lého predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) a ministra spravodlivosti Slovenskej republiky, Štefana Harabina. V prvej vlne, tesne pred rokom 2010 išlo predovšetkým o zvláštne odmeňovanie sudcov, disciplinárne konania proti sudcom, podozrenia z ovplyvňovania súdnych rozhodnutí, prechody v rámci jednotlivých mocí a čiastočne aj výroky Štefana Harabina ako ministra spravodlivosti,⁴ ktorý z postu ministra opätovne kandidoval na funkciu predsedu najvyššieho súdu. V občianskej verejnosti vzniklo viacero kritických iniciatív.⁵ V druhej vlne, približne od roku 2015, išlo najmä o výroky a správanie sa sudcu Harabina na verejnosti, jeho pôsobenie v rámci konšpiračnej scény a presahy do politiky vrátane kandidatúry na funkciu prezidenta Slovenskej republiky v roku 2019.⁶ Priebežne téma žila aj kvôli tomu, že mnohí kontroverzní ústavní činitelia boli právnikmi.⁷ Nezabudnuteľnou je napríklad karikatúra Martina Šútovca, Shootyho, ktorý v júli 2013 nakreslil prasa v dekanskom talári ako mladému človeku –prasiatku odovzdáva diplom a hovorí: „*Stali ste sa doktorom práv. Na drancovanie tejto krajiny niet lepšej kvalifikácie.*“⁸

Kritizované boli i právnické fakulty, napríklad aj ich prax hodnotenia záverečných prác, keď najznámejšou témou v ostatnom čase bola rigorózna práca bývalého predsedu národnej rady Andreja Danka.⁹

V súčasnosti diskusie o právnickej etike formujú najmä prepisy komunikácie Mariana Kočnera cez Threemu poukazujúce na ovplyvňovanie rozhodnutí súdov a iných orgánov ochrany práva a trestné konania priamo alebo nepri-

⁴ Napríklad <https://www.youtube.com/watch?v=BC-OiWcmY4I> [cit. 10. 11. 2020].

⁵ Pozri napríklad iniciatívu „Červená pre Harabina“, ktorá sumarizovala aj problematické momenty jeho pôsobenia – <http://cervenapreharabina.fair-play.sk/index.php?page=harabin> [cit. 10. 11. 2020].

⁶ Pozri aj disciplinárne konanie za výroky smerom k predsedníčke najvyššieho súdu Daniele Švecovej, kde bol sudca Harabin v prvom stupni oslobodený (sp. zn. 3 Ds 8/2015 z 13. mája 2016) a následne odvolací senát rozhodnutie zrušil a vec vrátil na prvý stupeň, ale v podstate len z procesných dôvodov (sp. zn. 1 Dso 5/2016 z 2. decembra 2016). V prvom stupni už následne disciplinárny senát nerozhodol a sudcovi Harabinovi (napriek istým diskusiám) zanikla funkcia sudcu kvôli kandidovaniu v prezidentských voľbách.

⁷ Pozri komentár GÁLIS, T. *Dedičstvo zlých právnikov*. Denník SME, 24. máj 2013, <https://komentare.sme.sk/c/6812169/dedicstvo-zlych-pravnikov.html> [cit. 8. 10. 2020].

⁸ <https://komentare.sme.sk/c/6873685/shooty.html> [cit. 8. 10. 2020].

⁹ Pozri BENEDIKOVIČOVÁ, M. – PRUŠOVÁ, V. – VRAŽDA, D. *Danko zakázal zverejniť svoju prácu minulý týždeň v piatok, až po otázkach na jeho titul JUDr.*. Denník N, 26. september 2018, <https://dennikn.sk/1242074/danko-zakazal-zverejnit-svoju-pracu-minuly-tyzden-v-piatok-az-po-otazkach-na-jeho-titul-judr/> [cit. 8. 10. 2020] a BENEDIKOVIČOVÁ, M. – VRAŽDA, D. *Danko vykradol päť učebníc, jeho rigorózna práca je plagiat*. Denník N, 15. november 2018, <https://dennikn.sk/1294382/danko-vykradol-pat-ucebnic-jeho-rigorozna-praca-je-plagiat/> [cit. 8. 10. 2020].

mo nadväzujúce na zistenia z Threemy. Tím Národnej kriminálnej agentúry nazvaný *Hmla*, v marci 2020 v rámci akcie *Búrka* zadržal trinásť aktívnych sudcov a sudkyň, z toho jednu bývajú štátnu tajomníčku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej aj „ministerstvo spravodlivosti“), jednu bývalú sudkyňu, advokáta a advokátku. V októbri 2020 zas prebehla akcia *Víchrice*, keď boli zadržaní aj štyria sudcovia a sudkyne a dvaja advokáti. V októbri bol Národnou kriminálnou agentúrou zadržaný aj špeciálny prokurátor Dušan Kováčik.

Už po roku 2010 sa začalo diskutovať o vylepšení etických kódexov viacerých právnických povolání a o zavedení výučby právnickej, resp. profesijnej etiky na právnických fakultách. Kurzy zamerané na riešenie etických dilem, teda praktické kurzy, vznikli postupne od roku 2014 na právnických fakultách v Trnave,¹⁰ Košiciach¹¹ či Bratislave (aj na Univerzite Komenského,¹² aj na Paneurópskej vysokej škole práva¹³). V Banskej Bystrici sa vyučuje predmet *Etika v práve*.¹⁴ Nie vždy sa však výučba daných predmetom premietla do toho, aby si právnici a právničky a budúci právnici a právničky, upravili svoje etické záväzky v rámci fakultného prostredia, a to prostredníctvom etického kódexu určeného práve im a oceňujúceho špecifickosť záväzkov v prípade pôsobenia v profesii vysokoškolského učiteľa alebo učiteľky a pri príprave na povolanie právnika alebo právničky. A to aj v reakcii na „dedičstvo zlých právníkov“ a pokračujúcu a odôvodnenú stratu dôvery v právníkov a právničky. V zásade sú tak tí, ktorí pôsobia na právnických fakultách, viazaní univerzitnými etickými kódexmi.

Novozriadená Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo vydala v roku 2020 tzv. *Standardy pre vnútorný systém zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania*.¹⁵ V nich od univerzít a vysokých škôl požaduje aj zavedenie a uplatňovanie politík, štruktúr a procesov vnútorného systému, ktoré by zaručili aj „zachovávanie vedeckej integrity a dodržiavanie akademickej etiky, ostrážitosť

¹⁰ http://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/tpaup/edpp_plan_2020.doc [cit. 16. 10. 2020].

¹¹ <https://www.upjs.sk/pravnicka-fakulta/ustavy/utp/zamestnanci/curros/vyucba/> [cit. 16. 10. 2020].

¹² https://uniba.sk/fileadmin/praf/TEMP/Cuzdojazycne_predmety/Ethical_Dilemmas_in_Legal_Practice.rtf [cit. 16. 10. 2020].

¹³ https://is.paneurouni.com/katalog/syllabus.pl?odkud=;zobrazit_sklad=0;zobrazit_obdobi=0;obdobi=;zpet=../pracoviste/predmety.pl?id=54,lang=sk;predmet=49866;typ=1;jazyk=2;vystup=1;lang=sk [cit. 16. 10. 2020].

¹⁴ <https://www.prf.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=5533> [cit. 16. 10. 2020].

¹⁵ <https://saavs.sk/wp-content/uploads/2020/09/Standardy-pre-vnutorny-system-zabezpecovania-kvality-2.pdf> [1cit. 8. 10. 2020].

voči plagiátorstvu a ďalším akademickým podvodom; umožňujú ich odhaľovanie a zaručujú vyvodenie dôsledkov“¹⁶ či „ochranu proti akémukoľvek druhu intolerancie a diskriminácie študentov, zamestnancov a uchádzačov, najmä na základe pohlavia/rodu, rasy, farby pleti, jazyka, veku, sexuálnej orientácie, viery alebo náboženstva, zdravotného znevýhodnenia, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku a pôvodu“.¹⁷ V rámci tzv. Štandardov pre študijný program¹⁸ zas akreditačná agentúra požaduje, aby bol študijný program „uskutočňovaný spôsobom, ktorý posilňuje vnútornú motiváciu študentov neustále sa zdokonaľovať, vedie k dodržiavaniu princípov akademickej etiky alebo profesijnej etiky, ak ide o profesijne orientovaný bakalársky študijný program“.¹⁹ Zároveň, v rámci vyhodnocovania napĺňania štandardov sa metodologicky postupuje tak, že pracovná skupina alebo zamestnanci agentúry pracujú s platnými vnútornými predpismi vysokej školy, ktoré sú zverejnené na internete.²⁰

Trnavská univerzita v Trnave sa na tieto požiadavky rozhodla reflektovať aj prijatím etických kódexov súčastí Trnavskej univerzity. Právnická fakulta Trnavskej univerzity tak bude prijímať sériu nadväzujúcich predpisov, napríklad aj smernicu o plagiátorstve či smernicu o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou. Môže tak vniknúť sieť podporujúca aj hodnoty pripravovaného etického kódexu.

2. Prečo potrebujeme etické kódexy?

O zmysluplnosti etických kódexov panuje v časti odbornej verejnosti skepsa. Tá je zrejme čiastočne založená na predstave, že problematické najčastejšie nie je rozpoznať, čo je správne urobiť, ale skutočne nájsť odvahu tak konať; prípadne na predstave, že hodnoty, lebo o tie napokon skutočne ide, sa neprenášajú a nefixujú textom predpisu, ale konaním komunity. Veď preto tiahnu príklady (*exempli ducti*), nie texty.

Ďalší dôvod na skepsu možno spojiť v našom kontexte prostredníctvom Štefana Harabina so známym konštatovaním o tom, že etiku má každý v sebe.

¹⁶ Článok 2 ods. 6 písm. e) štandardov pre zabezpečovanie kvality.

¹⁷ Článok 2 ods. 6 písm. d) štandardov pre zabezpečovanie kvality.

¹⁸ <https://saavs.sk/wp-content/uploads/2020/09/Standardy-pre-studijny-program-2.pdf> [1cit. 8. 10. 2020].

¹⁹ Článok 4 ods. 5 štandardov pre študijný program.

²⁰ Článok 3 ods. 2 tzv. *Metodiky na vyhodnocovanie štandardov* dostupnej na <https://saavs.sk/wp-content/uploads/2020/09/Metodika-na-vyhodnocovanie-standardov.pdf> [1cit. 8. 10. 2020].

Teda sa akoby nedala naučiť. Zabúda sa pritom na to, že aj to, čo je morálne a nemorálne sme sa rôznym spôsobom učili od iných členov a členiek spoločenstva, a to aj prostredníctvom dialógu, či dokonca čítaním textu. Veď na komunikácii etických zásad správania sa textom a jeho výkladom sú postavené mnohé náboženstvá vrátane kresťanstva. Zároveň je celkom zjavné, že aj morálny človek, etický právnik alebo právnička, má v istých situáciách problém rozhodnúť sa. Totižto hodnoty alebo princípy, ktoré sú v danom kontexte v hre, majú pri pomeriavaní niekedy približne rovnakú „váhu“. Treba tiež pripomenúť, že prax je často slepá sama k sebe a pri prijatí mechaník konania istého spoločenstva, pri pohľade zvnútra, jednoducho nevidíme problematické časti praxe. Nezastavíme sa a nezamyslíme sa, kým nedostaneme kritickú spätnú väzbu alebo nevidíme iný spôsob správania sa. Takúto spätnú väzbu môže poskytnúť aj normatívny text. Zároveň keď text etického kódexu tvoríme, sme nútení a nútené reflektovať a odôvodňovať aj naše doterajšie praktiky. Preto si dávame šancu ich prehodnotiť.²¹ Samozrejme, normatívne očakávania kódexu nemôžu byť príliš ďaleko od praxe – príliš ju predbiehať.

Pristúpme však k problematike štruktúrovanejšie. Predtým pripomeňme, ako konštatuje Friedel, že kódexy sú síce skôr novým fenoménom, nemôžeme však zabúdať na to, že ich úlohy plnili napríklad prisahy pri vstupe do profesie či rady od starších členov a členiek profesie.²²

Zmysluplnosť etických kódexov, ak vezmeme do úvahy aj už povedané, spočíva nasledujúcom:

Pri tvorbe kódexu si jeho autori a autorky musia ujasniť prax, teda aké riešenia sa v akých situáciách v súčasnosti volia (možno ani nevedeli o variabilite praxe) a aké riešenia, resp. na aké hodnoty naviazané riešenia, by chceli ustanoviť ako štandard. O nastavení štandardu musia diskutovať, teda aj argumentovať. Tým si ujasňujú alebo menia svoje pozície. Toto je, samozrejme, prínosom kódexu vtedy, ak na tých, koho viaže, nepadne jeho hotový text takpovediac „z vrchu“. V procese tvorby kódexu sa tak buď doterajšia prax alebo praxe lepšie justifikujú, alebo sa zmenia. Kódex tak reálne a relatívne rýchlo (v porovnaní s vývojom praxe) dokáže zmeniť štandardy profesie alebo ich prehľadnejšie odôvodniť.

²¹ Teoretickejšie rozpracovaná argumentácia proti tvrdeniu o etike v sebe, aj pokus toto tvrdenie vyložiť priaznivejšie pozri v BERDISOVÁ, L. Právo a etika: Reflexia etických modelov v etických kódexoch právnických profesií. In: BĀRĀNY, E. a kol. *Zmeny v chápaní práva: Pluralita systémov, prameňov, perspektív,...* Bratislava: Slovak Academic Press, 2019, s. 139 a nasl.

²² FRIEDEL, T. Potřebujeme etické kodexy? In: SOBEK, T. (ed.). *Právní etika*. Praha: Leges, 2019, s. 403.

Diskusia nenastáva len pri tvorbe kódexu, ale aj na jeho platforme. Ďalej sa tak rozvíjajú témy, na ktoré sa kódex zamerá, a to aj cez výkladové stanoviská alebo komentáre ku kódexu.²³

Tak ako bolo spomenuté, štandardy správania sa je možné komunikovať rôzne, a to buď cez správanie samotné, cez verbalizáciu, teda jazykovo formulovaný príkaz, cez príkaz zachytený v texte a cez mnohé iné.²⁴ Výhodou komunikácie pravidiel alebo princípov v písanom texte je ich relatívna stálosť, možnosť vracieť sa k nim, a predsa len často menší priestor na dezinterpretáciu v porovnaní s výzvou na opakovanie správania (čo má totiž presne na správaní opakovať?). To, samozrejme, neznamená, že nemôže dôjsť k výkladovým nezhodám o význame textu. Je však zrejme, že komunikovať štandardy profesie dokážu kódexy veľmi jednoducho, a to aj pre tých, ktorí a ktoré nie sú účastníkmi praxe, teda napríklad aj pre verejnosť.

Odkomunikované hodnoty a normy sa stávajú referenčnou rovinou správania sa – formujú normatívne očakávania od príslušníkov profesie dovnútra i navonok. To sa deje bez ohľadu na to, či kódex možno záväzne vymáhať, alebo nie.

Ak sa majú zásady etického správania sa záväzne vymáhať, je pre tých, ktorí a ktoré sú nimi viazaní omnoho vhodnejšie aj z hľadiska predvídateľnosti a právnej istoty, ak nie je skutkovou podstatou disciplinárneho priestupku len všeobecne „porušenie etických noriem profesie“, ale keď sú tieto pravidlá niekde presne upravené.

Aj ten, kto chce dodržať zásady vedeckej a pedagogickej integrity, má pochybnosti, o tom, aké správanie volí. Rôzni príslušníci profesie môžu preferovať rôzne riešenia. Etický kódex vie buď vylúčiť isté typy riešení ako nekorektné, alebo inak naviesť na hľadanie riešenia, ktoré je s ním v súlade. V prípade, ak je súčasťou kódexu vytvorenie inštitucionálneho mechanizmu na pomoc s riešením etických dilem, ako napríklad etická komisia, asistencia v hľadaní riešení je ešte výraznejšia. Kódex tak môže poskytnúť silnú podporu na hľadanie vhodných, ak už nie vyslovene správnych postupov.

²³ Porovnaj aj FRIEDEL, T. Potrebujeme etické kodexy?, s. 404.

²⁴ O takomto učení sa pravidlám hovorí napríklad Ludwig Wittgenstein (WITTGENSTEIN, L. *Filozofické skúmania*. Bratislava: Pravda, 1979) a zrejme podľa jeho vzoru aj Herbert L. A. Hart, keď popisuje spôsob učenia sa zloženia klobúka v kostole buď tým, že otec si jednoducho v kostole dá dole klobúk a povie synovi, že takto sa má správať aj on, alebo naopak tým, že otec vopred pred cestou do kostola synovi povie, že keď vojdú do vnútra, má si dať dole klobúk. Existuje, samozrejme, aj veľa iných spôsobov. HART, H. L. A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004, s. 129.

3. Aký etický kódex pre právnické fakulty?

Pri príprave, písaní, pripomienkovaní, schvaľovaní a implementácii kódexu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave bude treba urobiť niekoľko koncepcných volieb. Práve týmito križovatkami sa budeme v tejto časti článku zaoberať. Nebudeme ponúkať riešenia, skôr osvetľovať súvislosti. Zameriame sa tu na proces prípravy a draftovania kódexu tak, že sa budeme viac alebo menej rozsiahlo zaoberať (i) normatívnym kontextom tvorby kódexu, (ii) špecifickosťou kódexu pre právnické fakulty, (iii) charakterom textácie kódexu a jeho koncepciou z hľadiska rôznych etických modelov, (iv) zapojením adresátov do procesu tvorby kódexu a dostupnosťou kódexu, (v) záväznosťou kódexu a jeho vymáhaním a (vi) otázkou zriadenia etickej komisie a jej právomocí. V tejto časti si pomôžeme aj históriou tvorby Zásad sudcovskej etiky z roku 2015.

3.1 Normatívny kontext

Pri príprave kódexu treba brať do úvahy normatívny kontext, spočívajúci najmä v existencii Európskeho kódexu etiky a integrity výskumu z roku 2017²⁵ od Európskej federácie akadémií vied. Zároveň treba sledovať Deklaráciu o posilnení kultúry vedeckej integrity na Slovensku,²⁶ vypracovanú pod záštitou Centra vedecko-technických informácií SR, ktorá bola spolu s návrhom Národného etického kódexu vedeckej integrity²⁷ a odporúčaniami na riešenie porušení etických pravidiel výskumu a vzdelávania²⁸ aj predmetom verejného pripomienkovania do 30. októbra 2020.²⁹ Inštitucionálny kontext vytvára zas Etický kódex Trnavskej Univerzity v Trnave z roku 2015.³⁰ Fakultný etický kó-

²⁵ Kódex je dostupný na <https://allea.org/code-of-conduct/> [cit. 30. 10. 2020]. Slovenská verzia kódexu má v porovnaní s anglickou verzou mierne ťarbavú slovnú zásobu a syntax.

²⁶ Deklarácia vo verzii na pripomienkovanie je dostupná na https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/2020/deklaracia_/Deklaracia_o_posilneni_kultury_vedeckej_integrity_na_Slovensku.doc [cit. 30. 10. 2020].

²⁷ https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/2020/deklaracia_/Priloha_1_Narodny_eticky_kodex_vedeckej_integrity.doc [cit. 30. 10. 2020].

²⁸ https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/2020/deklaracia_/Priloha_2_Odporucania_na_riesenia_porusenia_a_obvinenia_z_porusenia_etickyh_pravidiel_vyskumu_a_vzdelavania.doc [cit. 30. 10. 2020].

²⁹ https://www.cvtisr.sk/buxus/docs//2020/deklaracia_/Vyzva_na_pripomienkovanie_Deklaracie_o_posilneni_kultury_vedeckej_integrity_na_Slovensku.pdf [cit. 30. 10. 2020].

³⁰ Vyhláška rektora Trnavskej univerzity v Trnave číslo 3/2015 z 9. februára 2015, Etický kó-

dex, samozrejme, môže akcentovať iné hodnoty a nastaviť prísnejšie štandardy než spomenuté dokumenty, nemal by však s nimi byť v priamom rozpore. Špeciálne dôležité je nedostať sa do rozporu s etickým kódexom univerzity. To je však vzhľadom na jeho konštrukciu – skôr nie veľmi sporné zásady – hádam s niekoľkými výnimkami nepravdepodobné.³¹

Aj sudcovský etický kódex sa inšpiroval inými dokumentmi a pri interpretácii svojho textu na nich výslovne odkazuje. Ide konkrétne o Odporúčanie CM/Rec (2010) 12 Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o sudcoch: nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť z roku 2010, Londýnsku deklaráciu Európskej siete súdnych rád (ENCJ) o sudcovskej etike z roku 2010, Magnu chartu sudcov (Základné princípy) schválenú Poradnou radou európskych sudcov (CCJE) z roku 2010 a stanovisko č. 3 (2002) Poradnej rady európskych sudcov (CCJE) o zásadách a pravidlách profesionálneho správania sudcov, o etike, nezlučiteľnom správaní a nestrannosti.³²

Normatívny kontext je vždy tvorený aj existujúcou praxou správania sa na fakulte, pričom reflektovať treba najmä tú, ktorá je všeobecne prijímaná ako úzus.

3.2 Špecifickosť kódexu pre právnické fakulty

Kódexy pre právnické fakulty majú isté špecifiká, v porovnaní s iným kódexmi pre akadémiu. Predovšetkým isté konanie, povedzme študenta medicíny, môže byť eticky problematické, ak by ho však urobil študent práva, hoci by išlo o rovnaký skutok, jeho problematickosť by sa ešte výrazne zvýšila. Napríklad pri podvádzaní na skúške študent medicíny zjavne porušuje etické normy. Ak však na skúške podvádzajú študent práva, nejde o akýkoľvek etický prešľap, ale o zradenie podstaty profesie. Úlohou právnikov a právničiek je totiž pravidlá chrániť. Preto tak citlivo vnímame, ak sú súčasťou organizované-

dex Trnavskej univerzity v Trnave, dostupná na https://www.truni.sk/sites/default/files/rektor/3_2015_eticky-kodex-tu-final-1.pdf [cit. 30. 10. 2020].

³¹ Otázkou je napríklad povinnosť pedagóga univerzity chrániť kresťanské hodnoty vrátane otázky interpretácie kresťanskosti hodnôt (čl. 4 ods. 1 kódexu), či na druhej strane veľmi konkrétna a presne merateľná povinnosť „dôsledne dodržiavať dohodnuté termíny“ (čl. 4 ods. 14).

³² Tu len pripomeňme, že napríklad Európska sieť súdnych rád je obyčajnou neziskovou organizáciou zriadenou podľa Belgického práva a napríklad Poradná rada európskych sudcov je vyslovene, ako názov naznačuje, poradným orgánom zloženým zo sudcov. Ani v jednom prípade nejde o záväzné právne texty. Preto je zvláštne, ak ich ako referenčnú interpretačnú rovinu používajú naše záväzné Zásady sudcovskej etiky.

ho zločinu príslušníci polície. Nejde už o „obyčajný“ trestný čin, ale o konanie takpovediac anti-policajné. Ak pri ovplyvňovaní rozhodnutí na súde pomáha sudca, nejde o zlého sudcu, ale anti-sudcu. Ešte raz, ak je súčasťou neonacistického pochodu predavač v obchode, je to zlé. Nevyhnutne to však z neho nerobí zlého predavača. Ak je súčasťou neonacistického pochodu právnik, robí to z neho zlého právnik, až anti-právnik. Zrádca totiž svoju úlohu ochrancu právneho štátu.

Pri písaní kódexu preto treba myslieť na to, aby sa v rámci princípov a hodnôt špeciálne zdôraznili a chránili tie, ktoré sú centrálné na plnenie úlohy právnikov a právničiek v spoločnosti. Na dosiahnutie tohto efektu je zrejme vhodné v kódexe vymedziť úlohu a postavenie právnikov v spoločnosti, v demokratickom a právnom štáte.

Druhou špecifickosťou kódexu pre právnické fakulty je to, že mnohí vyučujúci a vyučujúce sú rozkročení medzi pedagogickou a vedeckou pozíciou na fakulte a výkonom inej právnickej profesie. Lojalita týchto profesií si môžu niekedy konkurovať. Napríklad ako advokát alebo advokátka mám lojalitu k Slovenskej advokátskej komore, ktorú chránim aj tým, že nenarúšam dôvernosť diskusií v rámci niektorých orgánov komory. Ako učiteľ či učiteľka však na vykreslenie fungovania advokácie môžem vnútorné diskusie považovať za veľmi ilustratívne. Alebo ak ako vedec či vedkyňa píšem článok o disciplinárnej zodpovednosti advokátov a pôsobím aj ako člen alebo členka disciplinárnej komisie a navyše som participoval/a na tvorbe disciplinárnych pravidiel, aký „odstup“ od témy mám? Čo všetko mám v článku priznať? Ako objektívne a nestranné viem k téme pristúpiť? Viem byť vôbec objektívna v základnom požadovanom štandarde?

Alebo ešte inak. Stačí, že absolútnu väčšinu svojho pracovného času, povedzme 80 percent, venujem advokácii a na fakulte budem vyučovať hlavne o veciach, s ktorými pracujem? Napokon študenti vždy radi počúvajú o veciach z praxe. Alebo na mňa pôsobenie na fakulte kladie vyššie nároky? Práve tento kontext majú navonok nezmyselné ustanovenia kódexov, napríklad tzv. Bystrianskej návrh Zásad sudcovskej etiky z roku 2013, ktorý obsahoval aj ustanovenie o tom, že sudca „[h]lavnú časť svojho pracovného času venuje svojim súdnym aktivitám“.³³

Práve nad rôznymi dilemami súvisiacimi s príslušnosťou k dvom právnickým profesiám treba pri tvorbe kódexu uvažovať. Istou komplikáciou je tu, samozrejme, už spojenie pozície vedca, resp. vedkyne a kantora či kantorky.

³³ https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/683_navrh-zasad-sudcovskej-etiky-predlozeny-judr-danou-bystrianskou.pdf [cit. 30. 10. 2020].

3.3 Charakter textúcie kódexu a koncepcia podľa etických modelov

Etický kódex možno koncipovať rôzne. Môže obsahovať skôr zásady ako Zásady sudcovskej etiky, alebo skôr pravidlá, a to rôznej všeobecnosti, ako Etický kódex Trnavskej univerzity v Trnave, alebo prepojenie zásad či princípov a vysvetľujúcich pravidiel ich aplikácie ako Etický kódex štátneho zamestnanca.³⁴

Každý prístup má isté výhody. Treba však pripomenúť, že v prípade veľmi všeobecných zásad bez vysvetľujúcich interpretačných stanovísk alebo komentárov, resp. bez intenzívnej práce etickej komisie sa takto koncipovaný kódex nemusí vôbec pretaviť do života spoločnosti, ktorého správanie má regulovať. Dôkazom sú práve Zásady sudcovskej etiky. Tie ani za pätnásť rokov nerozhýbali a dostatočne neformovali diskusiu o etických štandardoch ani neboli v povšimnutiahodnej miere zrkadlom sudcovského správania sa. Za päť rokov života zásad boli vydané iba dve stanoviská Súdnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj „Súdna rada“) k ich interpretácii,³⁵ pričom hoci jedno zo stanovísk bolo vyslovene reflexiou konkrétneho prípadu a konštatovalo porušenie zásady, disciplinárny návrh od predsedníčky Súdnej rady podaný nebol. Aj čiastočne informovaný insider tak pochopil, že hoci stanovisko prijaté uznesením Súdnej rady Slovenskej republiky č. 102/2018 z 30. apríla 2018 konštatuje, že sudca Štefan Harabin (lebo na jeho správanie zovšeobecnene reagoval podnet ministerky spravodlivosti) Zásady sudcovskej etiky porušil, nebol proti nemu vyvedený žiadny dôsledok. To je situácia, ktorá znižuje dôveryhodnosť zásad ako takých. Vhodnejšie sa preto javí koncipovať kódex tak, že bude obsahovať vysvetľujúce pravidlá, ktoré pomôžu adresátom v zorientovaní sa v dileme a budú tak praktickým pomocníkom. V tomto zmysle môže byť Etický kódex štátneho zamestnanca príkladom. Hoci sa ešte len začína implementovať, je zrejмый jeho veľmi praktický presah, ktorý podporuje aj veľmi aktívna implementačná činnosť Rady pre štátnu službu.

V ďalšej rovine treba mať na pamäti, že pri tvorbe kódexu sa priamo alebo nepriamo formuje aj voľba etických modelov, resp. metód, akým správanie normujeme, a k ich kombinácii. Konkrétne kódexy môžu byť koncipované rámcovo z hľadiska modelu deontologického, konzekvencialistického a z hľadiska etiky cnosti. Pri prvom z modelov sa veľmi zjednodušene na správanie pozeráme a regulujeme ho bez ohľadu na následky, ktoré spôsobí alebo môže spôsobiť. Z hľadiska modelu konzekvencialistického posudzujeme morálnosť

³⁴ Pozri vyhlášku Úradu vlády Slovenskej republiky č. 400/2019 Z. z., ktorou sa vydáva Etický kódex štátneho zamestnanca.

³⁵ <https://www.sudnarada.gov.sk/uznesenia-a-stanoviska-sudnej-rady-sr/> [cit. 25. 10. 2020].

správania podľa jeho efektov, jeho utility, ktorá môže byť vymedzená rôzne. Tretí koncept sa menej sústreďí na normovanie správania a viac akcentuje charakteristiky morálneho človeka – v našom prípade charakteristiky dobrého vedca/vedkyne a učiteľa/učiteľky.³⁶ Každý model má svoje výhody a nevýhody. Súčasné domáce predpisy regulujúce správanie advokátov, sudcov či prokurátorov sú skôr deontologické, hoci majú viaceré konsekvencialistické parametre.³⁷ Pri sudcovskej etike je ale prítomný aj výrazný komponent etiky cnosti – vymedzenie vlastností sudcu.³⁸

3.4 Úroveň participatívnosti kódexu a jeho dostupnosť

Participatívnosť, dostupnosť a poznateľnosť kódexu sú prepojené nádoby. Aj v tejto časti si metodologicky pomôžeme pripomenutím skúseností z tvorby etického kódexu sudcov a sudkýň. Začneme tak históriou vzniku Zásad sudcovskej etiky, resp. kódexov, ktoré ho predchádzali.

Keď bol v roku 1999 Hlavným zhromaždením Združenia sudcov Slovenska schválený Etický kódex sudcu, tak aby bližšie zadefinoval „sudcovskú etiku“ z § 54 vtedajšieho, teraz už neplatného zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch, časť jeho znenia (celkovo obsahoval 8 zásad – 8 viet) sa prelínala so znením zákona. Jeho poznateľnosť preto v rovine zákonných ustanovení bola zabezpečená, otvorenou ostala otázka vzťahu kódexu a zákona, ak sa v niektorých častiach výrazne prekrývali.³⁹ Dokument bol vytvorený so zjavným zápalom pre riešenie problémov súdnej moci vrátane absencie vymedzenia etických štandardov, navyše v situácii, keď bolo porušenie sudcovskej etiky (bližšie nedefinovanej) disciplinárnych priestupkom.⁴⁰ Správa z Hlavného zhromaždenia

³⁶ Pozri bližšie BERDISOVÁ, L. Právo a etika: Reflexia etických modelov v etických kódexoch právnických profesií, s. 137 – 152. Rôznymi spôsobmi môžu byť formátované aj etické tréningy. Jeden z európskych projektov Horizont 2020, ktorý sa zameriava na tréningy v oblasti dodržiavania etiky integrity výskumu podľa Európskeho kódexu etiky a integrity výskumu, je postavený práve na etike cnosti. Pozri <https://cordis.europa.eu/project/id/787580> [15. november 2020].

³⁷ BERDISOVÁ, L. Právo a etika: Reflexia etických modelov v etických kódexoch právnických profesií, s. 143 a nasl.

³⁸ Tamže, s. 145.

³⁹ Znenie kódexu je dostupné na stránke Súdnej rady Slovenskej republiky na https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/686_historia_eticky-kodex-schvaleny-hlavnym-zhromazdenim-zdruzenia-sudcov-slovenska-zss-v-roku-1999.pdf [cit. 25. 10. 2020].

⁴⁰ Pozri Analýzu stavu súdnictva a koncepciu stavu súdnej moci predloženú na Hlavnom zhromaždení Združenia sudcov Slovenska (3. – 5. december 1999), s. 9 – 10.

Združenia sudcov Slovenska z decembra 1999 sa pokúšala aj o zedefinovanie vzťahu adresátov prípadného etického kódexu, teda sudcov a sudkyň, k téme sudcovskej etiky. Podľa správy je časť sudcov znepokojená zlým stavom etiky sudcov a snaží sa o zmenu, časť sudcov pokladá zákonný odkaz za dostatočný s tým, že etické normy sudcov pôsobia cez etické normy v spoločnosti a „*sudcom sa môže stať a byť len človek akoby s vrozenou schopnosťou byť etickým*“.⁴¹ Tretia skupina hovorí, že dodržiavať procesné pravidlá vedenia konania je vlastne zákonným, teda spravodlivým, a tak aj etickým konaním. Štvrtej skupine nedostatočná právna úprava „*zjavne vyhovuje*“.⁴²

Podľa konštatovania sudcu Juraja Sopoligu bol tento návrh etického kódexu výsledkom „*rozsiahlej diskusie v sudcovskom zbore*“, do ktorej sa sudcovia a sudkyne zapojili najmä prostredníctvom sudcovských rád.⁴³

Kódex svojím znením, napriek avizovaným aspiráciám tvorcov, však nebol veľmi nápomocný k riešeniu etických dilem a predpokladalo sa jeho rozšírenie o výkladové pravidlá. Kódex sa skôr snažil stabilizovať úplne základné a v súčasnosti nie veľmi diskutabilné princípy. Treba však uznať, že tiež napríklad formuloval zásadu neprezentovania názoru verejne k prejednávanej veciam či povinnosť podporovať dobrú povest' súdnictva. Tvorili ho, ako už bolo spomenuté, aktéri vyslovene z vnútra súdnej moci.

Ďalší návrh kódexu, ktorý by mal už jasný právny základ v novom zákone o sudcoch a príseďiacich, predložilo Združenie sudcov Slovenska novozaloženej Rade sudcov Slovenskej republiky.⁴⁴ Tá ich v roku 2001 ako koordinačný orgán sudcovských rád a orgán zúčastňujúci sa na štátnej správe súdov schválila po dohode s ministerstvom spravodlivosti, a to už na základe § 26 ods. 2 nového zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov.⁴⁵ Len pre kontext, za Radu sudcov ich podpisoval ako predseda Štefan Harabin, za ministerstvo spravodlivosti zas minister Ján Čarnogurský, ktorý rok predtým podal neúspešný návrh na odvolanie Štefana Harabina z funkcie predsedu najvyššieho súdu. Tieto zásady už boli širšie,

⁴¹ Tamže, s. 9.

⁴² Tamže.

⁴³ Pozri materiál J. Sopoligu „Zásady sudcovskej etiky (odborný výklad)“ z októbra 2017 v rámci vzdelávania v Justičnej akadémii Slovenskej republiky dostupný na https://www.ja-sr.sk/system/files/private/Zasady_sudcovskej_etiky.pdf, s. 3, [cit. 26. 10. 2020].

⁴⁴ Sudkyňa Elena Berthotyová píše o tom, že tieto zásady pochádzajú „z dielne“ Združenia sudcov Slovenska. BERTHOTYOVÁ, E. Sudcovská etika a etický kódex sudcov. In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: Via Iuris, 2011, s. 34.

⁴⁵ ČAPUTOVÁ, Z. (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*, s. 5.

približne trikrát obsiahlejšie, než predošlý kódex. Boli však fakticky neznáme a nepoužívané. Elena Berthotyová v roku 2011 konštatovala, že verejnosť o týchto zásadách „nič netuší“ a že sama usudzuje, že „o nich nevedia ani sudcovia“.⁴⁶ Zverejnené boli len na webovej stránke Združenia sudcov Slovenska.⁴⁷

Po roku 2010 pri oživení témy sudcovskej etiky vzniklo viacero návrhov kódexu, ktoré sú stále dostupné na stránke Súdnej rady.⁴⁸ V podstate išlo o návrhy predložené Dr. Bystrianskou, Dr. Berthotyovou a akýsi kompromisný návrh predložený Dr. Vankom. Keď teda 17. decembra 2015 v Košiciach zasadala Súdna rada, na stole mala viacero verzií etického kódexu sudcov. Z hľadiska participatívnosti mali byť návrhy predložené sudcovským radám na súdoch. Tri štvrtiny z nich nemali k zaslaným materiálom pripomienky.⁴⁹ Z priebehu zasadnutia Súdnej rady sa však javilo, že text Dr. Berthotyovej samostatne na pripomienkovanie zaslaný nebol. Sudcovské rady teda pripomienkovali Vankov návrh. Na zasadnutí sa napokon urobil kompromis medzi týmito textami s tým, že prehĺbenie textu sa malo dosiahnuť cez výklad týchto zásad. Ako už bolo vyššie spomenuté, k skutočnému prehĺbeniu nedošlo.

Poučením nám môže byť to, že participatívnosť sama osebe nevyhnutne nemusí byť hodnotou, ktorá vylepší kvalitu a aplikovateľnosť kódexu, hoci môže v istej miere ovplyvniť jeho poznateľnosť. Na vysokú poznateľnosť však treba, samozrejme, aj dobrú dostupnosť kódexu. A dobrou dostupnosťou sa nemyslí len zverejnenie na úradnej výveske inštitúcie, ale v mieste, ktoré je skutočne fyzicky alebo virtuálne navštevované. Zmysluplná participatívnosť zas spočíva skôr v rozpoznaní potreby prijatia kódexu jeho adresátmi, a teda vo zvýšení otvorenosti prostredia pre vznik kódexu. Práve túto myšlienkovú líniu by preto mala sledovať aj tvorba etického kódexu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Hlavný prvý krok zabezpečenia participatívnosti v súčasných podmienkach je navrhnutý vo štvrtej časti tohto príspevku.

3.5 Záväznosť kódexu a jeho vymáhanie

Je vecou dlhodobej aj medzinárodnej diskusie, či etické pravidlá zakotvené v kódexoch majú byť záväzné a ako sa potom majú vymáhať. Rôzne krajiny

⁴⁶ BERTHOTYOVÁ, E. Sudcovská etika a etický kódex sudcov. In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*, s. 34.

⁴⁷ Tamže.

⁴⁸ <https://www.sudnarada.gov.sk/zasady-sudcovskej-etiky/> [cit. 26. 10. 2020].

⁴⁹ Štatistiky sú dostupné tu https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/681_pripomienky-k-navrhu-zasad-sudcovskej-etiky.pdf [cit. 26. 10. 2020].

volia rôzne modely.⁵⁰ Jeden z argumentov o nezáväznosti kódexov stavia na tvrdení, že ak by kódexy boli záväzné, zanikol by rozdiel medzi zákonnými a etickými povinnosťami. A potom pri vymáhateľnosti možno konštatovať, že ak môže byť disciplinárne postihované aj porušenie etického kódexu, alebo ak môže byť považované za porušenie interného predpisu, skutočne nie je rozdiel medzi zákonnou a etickou povinnosťou. To je ale pravdou iba z hľadiska systému vymáhania. Zákonná povinnosť je totiž od tej etickej stále odlišná v tom, kto je jej autorom. Pri etických povinnostiach sa hovorí skôr o sebazaväzovaní, preto dôležitý rozdiel existuje už v tom, že zákony prijíma Národná rada a napríklad Zásady sudcovskej etiky prijala Súdna rada. Vplyv na moje povinnosti tak mám v prípade prijatia etického záväzku ako člen/ka profesie vyšší.

V našom prostredí prevládla v istom zmysle skôr opatrnosť pri písaní etických kódexov. Porušenie etického kódexu automaticky nie je, ale môže byť, predmetom disciplinárneho konania napríklad u sudcov alebo u prokurátorov. Vyslovene disciplinárne konanie s porušením etických noriem nespojil ani Etický kódex Trnavskej univerzity. Často sa dodržala dobrá prax v tom, že prostredníctvom kódexov sa zriaďujú etické komisie, ktoré môžu konštatovať porušenie kódexu a navrhnúť nápravu. Ich rozhodnutia ale neukladajú priamo sankcie. Takto je formátovaný Etický kódex Trnavskej univerzity v Trnave či Etický kódex Slovenskej akadémie vied. Disciplinovanie a reflexia etickosti konania zo strany iného subjektu sú tak u nás skôr paralelné. Výhodou tohto prístupu je aj to, že Etický kódex je predsa len vnímaný ako menšia hrozba. Zároveň otázka následkov porušenia kódexu a jeho záväznosti je otázkou prepojenou so spôsobom koncipovania kódexu. Ak je vytvorený ako skôr ideový dokument, promujúci isté princípy správania sa, nie ako dokument s konkrétnymi pravidlami, potom je jeho priama aplikácia a hľadanie správneho riešenia dilemy zložitejšie. Na princípoch vytvorený kódex skôr môže rátať so sankcionovaním len veľmi výrazných porušení princíпов. Ak je však príliš všeobecný, nedokáže efektívne smerovať ľudské správanie. A následne buď potrebuje interpretačnú podporu od nejakého orgánu (napríklad komisie), ak sa vôbec na nejaký typ vymáhania aj bez sankcie máme spoľahnúť. Alebo sa budeme na neho pozeráť skôr ako na nejakú sloganovú reklamu na profesiu, ktorá o profesii nič jasné nepovie, ale ani neurazí.

Ak máme o silnejšej záväznosti a sankcionovaní fakultného kódexu uvažovať, povinnosti z neho vyplývajúce by mali byť relatívne jasné a ich adresáti by mali mať podporu pri ich naplňaní. A to vrátane podpory na diskusiu o kon-

⁵⁰ KENT, A. Etika a správanie sudcov v Kanade. In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*, s. 6 a nasl.

krétnych pravidlách etického kódexu. V takom prípade je vhodné zaviesť aj možnosť poradiť sa o etickosti správania, ktoré sa už odohralo alebo ešte len ide odohrať, niekde v rámci inštitucionálnej organizácie. Dôležité je potom aj budovať jednotnú rozhodovaciu prax. A prípadne pri otázkach, o ktorých sa dá silne diskutovať, a komisia dospeje k určitému záveru skutočne „tesne“, aj upúšťať od potrestania. Pozornosť ale treba venovať aj ustanoveniu Európskeho kódexu etiky a integrity výskumu, ktoré hovorí, že u osôb, u ktorých sa zistí porušenie etických zásad integrity výskumu, budú prijaté opatrenia, a to podľa závažnosti konania.⁵¹

Netreba ale zabudnúť, že najdôležitejšou vymáhateľkou etického kódexu je profesia sama a atmosféra v nej.

3.6 Etická komisia a jej právomoci

Nadviažme čiastočne na predošlú podkapitolu. Keď sa na jednej z vlń diskusií o potrebe nového etického kódexu pre sudcov uvažovalo o spôsobe vyvodzovania zodpovednosti, domáce zaangažované publikum upútala myšlienka etických komisií.⁵² Zo skúseností poskytnutých zo zahraničia bolo zrejmé, že existujú rôzne argumenty za a proti zriadeniu komisie, ktoré súvisia, ako už bolo spomenuté, aj s tým, ako je koncipovaný samotný kódex (záväzný/nezáväzný?, naviazaný na disciplinárne konanie/nenaviazaný na disciplinárne konanie?, aké sú ciele kódexu resp. zásad sudcovskej etiky? a podobne). V zásade je ale v súčasnosti zriadenie etickej komisie súčasťou dobrej praxe pri tvorbe a vymáhaní etických kódexov.

Etická komisia môže byť veľmi funkčným prvkom fakultnej politiky v oblasti etických štandardov nielen z hľadiska vymáhania týchto štandardov cez prešetrovanie porušenia kódexu, ale aj cez (i) stabilizovanie štandardov cez výkladovú činnosť, a to napríklad na pozadí konkrétnych rozhodnutí, z ktorých komisia môže robiť generalizácie či iné výkladové stanoviská,⁵³ (ii) rozvíjanie

⁵¹ Časť 3.2 kódexu.

⁵² Pozri východiská konferencie „Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť“, v ktorých organizátori konštatujú, že uvažovať možno nad tým, že by v systéme „disciplinárnej zodpovednosti sudcov mala miesto etická komisia, ktorá by napríklad vydávala stanoviská k disciplinárnym previneniam sudcov, prípadne poskytovala stanoviská sudcov k otázkam týkajúcim sa súladu so sudcovskou etikou“. ČAPUTOVÁ, Z. (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť – Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská* 9, s. 5.

⁵³ Pozri napríklad článok II. ods. 7 Štatútu Etickej komisie SAV: „EK SAV môže prijímať a uverejňovať výkladové pravidlá Etického kódexu SAV z vlastnej iniciatívy alebo ako generalizácie rieše-

štandardov v prípade, ak má možnosť navrhovať úpravy kódexu, (iii) poradnú činnosť na dobrovoľnej báze na riešenie sporných situácií, a to aj v rámci zisťovania naplňania štandardov týkajúcich sa návrhov konkrétnych vedeckých projektov,⁵⁴ (iv) podávanie návrhov disciplinárnej komisii alebo inej prepojenej komisii (napr. komisii pre rovnosť) na základe zistení ňou urobených v konkrétnych prípadoch.⁵⁵ Kľúčovým ale nie je dať etickej komisii široké množstvo právomoci, ak ich nebude spôsobilá z rôznych dôvodov vykonávať. Členovia a členky komisií musia fungovať na inštitucionálnej báze, ktorá umožní efektívny a poctivý výkon ich právomocí.

V poslednej časti príspevku sa vráťme k téme participatívnosti pri tvorbe kódexu cez návrh dotazníkového prieskumu.

4. Dotazníkový prieskum v akademickej obci fakulty

Je prirodzeným pokúšením pri zisťovaní názoru na etický kódex a jeho potrebný obsah pýtať sa priamočiaro. Teda na hodnoty, ktoré respondenti a respondentky preferujú, na to, ako by sa mal kódex vymáhať, na to, či a s akou dilemou sa respondenti a respondentky streli a podobne. Takýto prístup však má viaceré riziká. Pavol Žilinčík, ktorý sa téme etiky právnických povolání dlhodobo a na rôznych úrovniach venuje, v rámci minimalizovania týchto rizík predovšetkým pléduje za to, aby sa v interakcii s adresátmi kódexu, nech už bude mať akúkoľvek formu, formoval aj otázku o kódexe.⁵⁶ Preto je vhodnejšie ponúkať už naformulované dilemy. A to také, v ktorých sa nedá očakávať veľmi výrazná zhoda na odpovedi, prípadne kde nie je zreteľná sociálne vyžadovaná odpoveď.

ni etických problémov, ktoré prerokovala. EK SAV môže prijímať a uverejňovať odporúčania, ktoré riešia problémy so všeobecnou platnosťou a neupravuje ich Etický kódex SAV. Odporúčania môžu byť inkorporované do Etického kódexu SAV pri jeho ďalšej novelizácii.“ Štatút je dostupný na https://www.sav.sk/php/download_doc.php?doc_no=8402 [5. november 2020]. Prvé takéto stanovisko komisie, a to konkrétne Stanovisko k dodržiavaniu Etického kódexu SAV zamestnancami SAV pôsobiacimi zároveň vo verejnej funkcii, je dostupné na https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8913 [5. november 2020].

⁵⁴ Pozri napríklad Code of Ethics in Academic Research od European University Institute, časť III, s. 11. Dostupný na <https://www.eui.eu/Documents/ServicesAdmin/DeanOfStudies/CodeofEthicsinAcademicResearch.pdf> [5. november 2020].

⁵⁵ Tamže.

⁵⁶ Ústna konzultácia s Mgr. Pavlom Žilinčíkom, MPP, z 26. novembra 2020. Za rady ku koncipovaniu dotazníka Pavlovi Žilinčíkovi ďakujem.

Priamy praktický dosah článku v tejto jeho časti spočíva v tom, že ponúka dilemy, ktoré by mohli byť (aj v zúženom rozsahu) predmetom dotazníkového prieskumu. Táto forma je vhodná jednak kvôli možnosti anonymity, a teda aj väčšieho pocitu bezpečnosti pri výbere odpovedí, je ale zároveň dôsledkom pandemickej situácie.

Prostredníctvom dotazníka bude možné zistiť, aké hodnoty (každá voľba odpovede je vytvorená tak, aby komunikovala preferenciu konkrétnej hodnoty alebo súboru hodnôt) favorizujú členovia a členky akademickej obce Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Dané sa následne bude môcť premietnuť do návrhu kódexu pri konfrontácii s normatívnymi predstavami na identitu fakulty. V druhom slede by sa malo už o konkrétnom návrhu kódexu opäť diskutovať a mali by ho pripomienkovať jeho adresáti. Pýtanie sa na riešenie konkrétnych dilematických situácií však predovšetkým posilňujú pochopenie zložitosti situácií v rámci váženia hodnôt a diskusia o nich trénuje kladenie relevantných otázok. Ukazuje sa tiež, že v rámci vymedzovania vhodného a nevhodného správania ide o proces hľadania hranice, a spolupráca všetkých zainteresovaných je tu kľúčová. Zároveň participácia na tvorbe kódexu, aj ak by u niektorých adresátov prebehla iba prostredníctvom dotazníka, posilňuje vzťah ku kódexu. Menej sa vníma ako niečo, čo prichádza zvonku. Dotazník tak vytvorí lepší predpoklad na identifikovanie sa s ním zo strany tých, ktorých má zaväzovať. Zároveň sa zníži riziko toho, že kódex bude mať nerealistické požiadavky na správanie akademickej obce fakulty.

Dotazník by mohol zároveň zisťovať, ako poznateľný je existujúci univerzitný Etický kódex Trnavskej univerzity v Trnave.

Pri formulácii jednotlivých dilem vychádzame v jadre z viac alebo menej pozmenených, priamo alebo nepriamo zažitých alebo takpovediac odpočutých dilem tak, aby boli schopné pritiahnúť záujem adresátov.

4.1 Dilemy vyučujúcich

Dilema – spoluautorstvo článku

S kolegom som si dohodol/dohodla vystúpenie na konferencii a napísanie článku do zborníku. Už pred konferenciou mám pocit, že sa nepripravuje dostatočne, resp. vyvážené tak ako ja, hoci úlohy a oblasti sme si rozdelili. Prezentácia na konferencii dopadne dobre a do troch mesiacov máme odovzdať článok. Na článku robím, on sa však neozýva a nenachádza si čas na prácu na ňom, hoci sme si opäť rozdelili jednotlivé časti. Článok napokon napíšem celý a dám mu text na komentovanie. Kolega pridá iba jeden komentár, kde

upozorní na rozhodnutie súdu, ktoré poznám, ale z dobrých dôvodov napokon súčasťou článku nie je. Kolega zároveň potrebuje vykazovať publikačnú činnosť a z rozhovoru s ním chápem, že ráta so spoluautorstvom. Čo urobím?

1. Ako spoluautora ho neuvediem, v článku však uvediem, že sme príspevok, z ktorého text vychádza, prezentovali na konferencii spolu a poďakujem mu.
2. Uvediem ho ako symbolického spoluautora, napríklad v rozsahu 5 – 10 percent.
3. Uvediem ho ako spoluautora na viac percent, napr. 30 percent, aby som sa s ním nemusela konfrontovať.
4. Uvediem ho ako spoluautora na 50 percent.
5. Uvediem ho ako spoluautora na 50 percent, ale oznámim mu, že očakávam, že napíše článok, ktorý ja len okomentuje a uvedie ma ako spoluautora/spoluautorku na 50 percent.
6. Iné: ...

Dilema – vedenie prác

Pri vedení práce študentovi poradím štruktúru práce, keďže sám ju nevedel dobre skoncipovať. V oponentskom posudku bola študentovi vytknutá najmä zlá štruktúra práce. Konanú sa obhajoby. Čo urobím?

1. Nepovažujem potrebné na obhajobách priznať autorstvo konceptu štruktúry, veď študent ju prijal za svoju a za prácu nesie zodpovednosť. Ak chce, môže to komisii povedať on.
2. Štruktúru práce budem brániť, ale nepriznám, že išlo o môj nápad.
3. V hlasovaní o finálnej známke navrhnem lepšiu známku, než by som bežne navrhol/navrhla, aby sa zmazala „strata“ z oponentského posudku.
4. Poviem, že návrh štruktúry bol mojím nápadom.
5. Iné: ...

Dilema – Obhajoba habilitačnej práce

Som členom/členkou komisie, ktorá má vyjadriť stanovisko k habilitácii mladého kolegu, ktorý hranične splnil kvantitatívne požiadavky stanovené na fakulte na udelenie titulu docent. Osobne si myslím, že texty kolegu nemajú dostatočnú kvalitu, posudky na habilitačnú prácu ale boli pozitívne. Zároveň však viem, že jeho habilitácia by fakulte veľmi pomohla z hľadiska garantovania konkrétneho študijného programu, inak je reálne možné, že program nebude akreditovaný. Čo urobím?

1. Zahlasujem za udelenie titulu, lebo formálne podmienky boli splnené.

2. Zahlasujem za udelenie titulu, lebo hodnota prežitia študijného programu je veľmi významnou hodnotou.
3. Zahlasujem za udelenie titulu, lebo formálne podmienky boli splnené a hodnota prežitia študijného programu je veľmi významnou hodnotou.
4. Zahlasujem proti udeleniu titulu, lebo nejde len o splnenie formálnych podmienok, ale o posúdenie kvality prác. Preto sa komisia ustanovuje.
5. Zahlasujem proti udeleniu titulu, lebo nejde len o splnenie formálnych podmienok, ale o posúdenie kvality prác, ale zároveň pôjdem po hlasovaní za kolegom a poviem mu, za akých podmienok by som hlasoval/a za tak, aby mal návod, čo má zlepšiť.
6. Zdržím sa hlasovania.
7. Iné: ...

Dilema – prelínanie akademického pôsobenia a pôsobenia v praxi

Pôsobím okrem akademického prostredia aj v praxi a minister ma poprosí o neoficiálnu pomoc s prípravou konkrétnej právnej úpravy. Rozhodnem sa pomôcť, lebo na veci mi záleží. Väčšinu právnej úpravy napíšem napokon ja a napíšem aj podstatné časti dôvodovej správy. Autorsky je teda novela takmer moja. Z právnej úpravy sa v oblasti, v ktorej pôsobím, stane veľká téma. Nikto okrem ministra nevie, že mám podiel na jej príprave. K vyjadreniu k právnej úprave som vyzývaný/á v médiách a očakáva sa, že takú dôležitú tému spracujem aj vo forme vedeckého výstupu. Navyše v téme sa orientujem a mám množstvo zákulisných informácií.

A. Keď ma médiá oslovia na komentovanie právnej úpravy, čo urobím?

1. Právnu úpravu komentujem, ale snažím sa udržať si od nej odstup.
2. Právnu úpravu komentuje, ale snažím sa nepoužiť zákulisné informácie.
3. Právnu úpravu komentujem len za podmienky, že by som sa nedostal/a do situácie, kde by som musel/a niečo zatajiť alebo klamať. Napríklad, poznať/a by som skutočný a nie deklarovaný cieľ právnej úpravy, ktorý by napríklad nebol legitímny.
4. Právnu úpravu komentujem za podmienky, že s tým súhlasí minister.
5. Právnu úpravu komentujem za podmienky, že minister mi dovolí odhaliť spoluautorstvo novely.
6. Právnu úpravu nekomentujem, lebo od nej nemám akademický odstup.
7. Právnu úpravu nekomentujem, lebo sa obávam, že by sa prípadne odhalilo viac, než by bolo dobré.
8. Iné: ...

B. Príprave právnej úpravy som venoval/a energiu a čas, ktoré mi chýbali pri publikačnej činnosti. Potrebujem viac publikovať. Čo urobím?

1. O právnej úprave napíšem článok „z odstupu“ a jej výrazné autorstvo nepriznám.
2. O právnej úprave napíšem článok „z odstupu“, ale priznám, že som na nej spolupracoval/a, a to po súhlase ministra.
3. O právnej úprave napíšem článok „z odstupu“, ale priznám, že som hlavný autor alebo autorka, a to po súhlase ministra.
4. O právnej úprave napíšem článok tak, že odhalím vývoj jej tvorby, a to aj bez súhlasu ministra.
5. O právnej úprave napíšem článok tak, že odhalím vývoj jej tvorby, a to so súhlasom ministra.
6. Žiadny vedecký článok priamo k téme danej právnej úpravy nenapíšem.
7. Iné: ...

Dilema – recyklovanie článku

Som na konferencii, na ktorej vystúpi aj môj kolega. Počúvam jeho príspevok a zistím, že vlastne myšlienky, ktoré hovorí, už poznám z jeho iného článku v zborníku, na ktorého editácii práve pracujem. Začnem sa trochu o vystúpenia kolegu zaujímať a zistím, že má povest recyklátora článkov – v jednej téme s rovnakou alebo len mierne pozmenenou literatúrou napíše aj tri alebo štyri články. Zistím, že aj toto je ten prípad, lebo publikáciu s rovnakými myšlienkami, resp. tézami už publikoval aj v jednom českom časopise. Čo urobím?

1. Nič, nie je to moja vec.
2. Nič, riadim sa princípom „ži a nechaj žiť“.
3. Porozprávam sa s kolegom o jeho praktike a poviem mu, že nie je korektná a je dôležité, aby s ňou prestal.
4. V rámci editorstva zborníka zvolám stretnutie kolegov, ktorí na ňom pracujú a prednesiem návrh na zváženie vyradenia článku zo zborníka.
5. Informujem nadriadeného daného kolegu.
6. Informujem vedenie fakulty.
7. Iné: ...

Dilema – skúšanie

Na ústnej skúške z predmetu, ktorý vyučujem, sa ako tretí v poradí zúčastní študent, ktorého poznám zo seminárov ako veľmi talentovaného a pracovitého. Skúšame dvaja vyučujúci z katedry. Tretí vyučujúci učil najviac seminárov, a teda pozná bližšie viac študentov než my dvaja. Dnes však termín s nami nemá. Prvých dvoch študentov sme ako vyučujúci bližšie nepoznali. Tento študent odpovedá slabo, zrejme mu otázky nesadli. Máme ho hodnotiť, jeho

samotná odpoveď je na nepochybné D. Zvažujem však, že dané neodzrkadľuje prácu študenta na hodinách. Čo urobím?

1. Študentovi udelíme D. Nebolo by férové mu prilepšovať, ak nepoznáme ostatných študentov, a teda im prilepšiť známku nemôžeme.
2. Študentovi udelíme D. Veď má možnosť známku nepriať a zúčastniť sa na skúške znova.
3. S kolegom sa dohodnem, ak bude súhlasiť, že budeme zohľadňovať výkon na seminároch u tých študentov, ktorých poznáme.
4. S kolegom sa dohodnem, ak bude súhlasiť, že budeme zohľadňovať výkon na seminároch u tých študentov, ktorých poznáme, ale majú známku len na rozhraní, teda sa prikloníme buď k horšej, alebo k lepšej známke.
5. S kolegom sa dohodnem, ak bude súhlasiť, že budeme zohľadňovať výkon na seminároch u tých študentov, ktorých poznáme, ale budeme im známku len prilepšovať, nikdy nie zhoršovať.
6. S kolegom sa dohodnem, ak bude súhlasiť, že budeme zohľadňovať výkon na seminároch u tých študentov, ktorých poznáme, a to aj tak, že známku vylepšíme o dva stupne.
7. Kolegovi nič nepoviem, ale zahlasujem za lepšiu známku tak, aby som študentovi pomohol.
8. Iné: ...

Dilema – správanie kolegu k študentkám

Na fakulte sa opakovane stretávam so situáciou, že jeden z mojich kolegov má poznámky na vizáž študentiek (komentuje krátkosť ich suknií a ich make-up). Následne ho na katedre vidím počas konzultačných hodín konzultovať s konkrétnou študentkou na gauči v priestoroch katedry tak, že má ruku preloženú takmer cez študentkine ramená. Tá sa cíti zjavne nekomfortne. Čo urobím?

1. Nie je to moja vec, neurobím nič.
2. Ak kolega pôsobí na mojej katedre, porozprávam sa s ním a poviem mu o nevhodnosti jeho správania.
3. S kolegom sa porozprávam o nevhodnosti tohto správania, len ak som mu funkčne nadriadený/á.
4. S kolegom sa porozprávam o nevhodnosti jeho správania.
5. Správanie kolegu oznámim vedúcemu alebo vedúcej katedry, na ktorej kolega pôsobí.
6. Správanie kolegu oznámim vedeniu fakulty.
7. Iné: ...

Dilema – romantické vzťahy medzi vyučujúcimi a študentmi/študentkami

Dozviem sa, že jeden z kolegov v postavení odborného asistenta začal „randiť“ so študentkou. Túto študentku neučí, ale v budúcnosti ju teoreticky učí môže. Ja študentku učím a budem ju aj skúšať. Študentka mi napíše e-mail, v ktorom sa pýta, či na konkrétnom termíne budem skúšať ja alebo niekto iný z kolegov, pričom uvedie, že jej mail navrhol napísať kolega. Čo urobím?

1. Na mail neodpíšem.
2. Študentke napíšem, že informáciu poskytnúť nemôžem.
3. Ozvem sa kolegovi a poskytnem informáciu telefonicky jemu.
4. Ozvem sa kolegovi a informujem ho o situácii. Ak zistím, že navrhol mail napísať, vytknem mu to.
5. Ozvem sa kolegovi a informujem ho o situácii. Ak zistím, že navrhol mail napísať, vytknem mu to a informujem jeho nadriadeného alebo vedenie fakulty.
6. Iné: ...
7. Mój celkový postoj k romantickým vzťahom medzi vyučujúcimi a študentmi/študentkami je nasledujúci:
8. Myslím si, že vyučujúci/vyučujúce sa môžu romanticky stretávať so študentmi/študentkami, ale nesmú ich skúšať alebo viesť či oponovať ich prácu.
9. Myslím si, že vyučujúci/vyučujúce by sa nemali romanticky stretávať so študentmi/študentkami, ktorých učia, alebo ich ešte učiť môžu.
10. Myslím si, že vyučujúci/vyučujúce by sa vôbec nemali romanticky stretávať so študentmi/študentkami.
11. Iný: ...

Dilema – kamarátstvo so študentmi/študentkami na facebooku

Založím si profil na sociálnej sieti, konkrétne na facebooku. O priateľstvo ma požiadajú aj moji študenti a študentky. Čo urobím?

1. Za priateľov si ich nepridám, lebo sa nechcem na FB kamarátiť so študentmi.
2. Za priateľov si ich nepridám, lebo to bude vyzeráť zvláštne, ak sa s niekým so študentov na FB kamarátiť budem a s niekým nie.
3. Za priateľov si ich nepridám, lebo kvôli rovnosti by som si potom musel/a pridať každého študenta a študentku, ktorý o to požiada, a to nechcem.
4. Za priateľov si pridám tých, ktorých si pridať chcem.
5. Za priateľov si prípadne pridám tých, ktorých už nebudem učiť a skúšať.
- 6.

7. Za priateľa si pridám každého študenta alebo študentku, ktorý o to požiadava.
8. Iné:...

Dilema – dar od študenta

Školím študentovi prácu. Po dokončení a predložení práce za mnou príde a poďakuje mi za nadštandardnú pozornosť, ktorú študentom pri školení práv venujem. Z vďačnosti mi podľa jeho slov priniesol dar a podáva mi darčekovú tašku. Čo urobím?

1. Tašku prijmem a poďakujem mu.
2. Spýtam sa, čo je v taške, a ak ide o malý dar ako káva, čokoláda, prijmem ho.
3. Spýtam sa, čo je v taške, a ak ide o niečo, čo sám študent pre mňa vyrobil, prijmem ho.
4. Spýtam sa, čo je v taške, a ak je tam viacero darov, prijmem ten s najnižšou hodnotou.
5. Študentovi poviem, že sa môžeme stretnúť po obhajobe práce, ale pred obhajobou žiadne dary prijímať nemôžem.
6. Študentovi poviem, že žiadne dary prijímať nemôžem, ale poďakujem mu za to, že ma chcel oceniť.
7. Študentovi poviem, že žiadne dary prijímať nesmiem a že jeho ponuku je možné pokladať za pokus o vylepšenie si postavenia, a teda aj za korupčné správanie.
8. Iné:...

4.2 Študentské dilemy

Dilema – práca v kolektíve

Na vypracovanie semestrálneho projektu sme rozdelení do skupín po štyroch ľuďoch. Jeden môj spolužiak sa síce zúčastnil na úvodnom stretnutí, kde sme si dohodli, kto čo naštuduje a ako prispeje do vypracovania projektu, odvtedy však prestal byť aktívny. Navyše viem, že intelektuálne je na tom o dosť horšie než ja a nemá ani snahu. Máme dva týždne do odovzdania semestrálneho projektu a spolužiak ignoruje naše pokusy spojiť sa s ním. Čo urobím?

1. Vypracujem časť projektu za neho, aby sme dostali dobrú známku. Nikomu mimo skupiny to nepoviem.
2. Vypracujem časť projektu za neho, aby sme dostali dobrú známku. Ostatným spolužiakom poviem, čo sa stalo, aby sa vedeli nabudúce zariadiť.

3. Prácu za spolužiaka si rozdelíme všetci traja a nikomu mimo skupiny nič nepoviem.
4. Prácu za spolužiaka si rozdelíme všetci traja. Ostatným spolužiakom poviem, čo sa stalo, aby sa vedeli nabudúce zariadiť.
5. Poradím sa s vyučujúcim, čo v takej situácii robiť, meno spolužiaka ale neprezradím.
6. Poradím sa s vyučujúcim, čo v takej situácii robiť a poviem aj, o koho ide.
7. Vyučujúcemu poviem, čo sa stalo až po odovzdaní zadania.
8. Každý ďalší postup bude závisieť od toho, ako sa dohodnem s ostatnými dvomi spolužiakmi v tíme. Podriadim sa kolektívnemu rozhodnutiu.
9. Iné:...

Dilema – domáce úlohy za iných

Bývam na priváte so spolužiakmi a spolužiačkami zo školy. Dve spolubývajúce začnú chodiť na voliteľný predmet, ktorý by ma bavil, ale kapacitu mal už plnú v čase, keď som sa neho chcel/a prihlásiť ja. Ich predmet nebaví. Vyučujúci im zadáva zložité domáce úlohy. Ponúknem im, že ja im pomôžem s domácimi úlohami tak, že vytvorím ich riešenia, oni zas mi zas pomôžu s mojimi upratovacími službami na priváte. Čo urobím?

1. Ponuku prijmem, musíme si pomáhať.
2. Ponuku prijmem, veď je pre mňa len výhodná – niečo sa naučím.
3. Ponuku prijmem iba spolovice, vymyslím im riešenia na domáce úlohy a prípadne zadania aj napíšem, žiadnu protislužbu ale neprijmem. Pomáhať sa má nezištne.
4. Ponuku neprijmem, ale budem im aspoň v diskusii pomáhať hľadať riešenia zadaní, prípadne im pomôžem nájsť literatúru, veľkú prácu ale budú musieť odvieť samy.
5. Ponuku neprijmem, každý má robiť zadania podľa svojich kapacít. Je to takto férové.
6. Ponuku neprijmem, sú mojimi prípadnými konkurentkami na trhu, nebudem im predsa pomáhať.
7. Iné: ...

Dilema – spolužiak skresľujúci informácie o skúške

Som na ústnej skúške. V miestnosti sme spolu s dvoma vyučujúcimi vždy aj dvaja študenti – jeden odpovedá, jeden sa pripravuje. Spolužiak, ktorý odpovedá, je zjavne učivo naučený naspamäť. Nereaguje na doplňujúce otázky vyučujúcich, cituje však učebnicu. Dostáva známku D s odôvodnením, že ne-

bolo možné overiť úroveň porozumenie matérii. Študent je nahnevaný a pri odchode mierne buchne dverami. Odpovedám ja, naspamäť učivo neviem, ale v diskusii viem reagovať, dostávam známku B a vyjdem von z miestnosti. Na chodbe vidím, ako spolužiak, ktorý dostal D vulgárne nadáva na vyučujúcich a hovorí, že všetko vedel, že sa dlho učil a že vie z knihy recitovať a zaslúžil si A. Ostatní spolužiaci a spolužiačky prikyvujú a frflú na nespravodlivosť štúdia na fakulte. Sám/sama mám názor, že známka D bola zaslúžená a priebeh skúšky bol iný, ako ho opisuje spolužiak. Čo urobím?

1. Nič, nie je mojou úlohou vstupovať do takýchto situácií.
2. V danom momente nič, ale keď bude spolužiak sám, pôjdem za ním a poviem mu, že hodnotenie bolo podľa mňa objektívne.
3. V danom momente neurobím nič, ale keď spolužiak odíde z chodby, poviem, ako vec vidím ja.
4. V danom momente nič, ale ak by vec narástla a na vyučujúcich by sa znieslo veľa nespravodlivej kritiky, povedal/a by som svoj názor na spolužiakovo hodnotenie.
5. V danom momente nič, ale poviem to skupinke mne blízkych ľudí a verím, že sa po škole rozšíri aj iná verzia príbehu.
6. Vstúpim do konverzácie a opíšem priebeh skúšky tak, ako som ho vnímal/a ja.
7. Pôjdem za vyučujúcimi a poviem im, čo sa stalo.
8. Iné:...

Dilema – podvádžajúci spolužiak

Pri rozhovore v akváriu fakulty som sa dopočul/a, že jeden môj spolužiak, ktorého meno bolo tiež spomenuté, podvádzal pri on-line skúškach. Vysvetlený mi bol aj spôsob, ako podvádzal. Čo urobím?

1. Nič, vec sa ma netýka.
2. Kriticky sa porozprávam sa s tým, kto mal podvádzať, ak ho bližšie poznám.
3. Kriticky sa porozprávam sa s tým, kto mal podvádzať, aj ak ho bližšie nepoznám.
4. Anonymne posuniem informáciu vyučujúcemu predmetu, v ktorom sa podvádžalo, a to aj s konkrétnym menom študenta, aby sa vedel zariadiť a prípadne podať aj návrh na začatie disciplinárneho konania.
5. Neanonymne posuniem informáciu vyučujúcemu predmetu, v ktorom sa podvádžalo, a to aj s konkrétnym menom študenta, aby sa vedel zariadiť a prípadne podať aj návrh na začatie disciplinárneho konania.

6. Vyučujúcemu poviem len spôsob, akým sa podvádzalo, aby mu mohol na budúce predísť.
7. Informáciu posuniem vedeniu fakulty.
8. Iné: ...

Dilema – spolužiaci posielajúci fotky vyučujúcim

V rozhovore so spolužiakmi na chodbe sa dozviem, že niektoré moje spolužiačky a spolužiaci hľadajú mladších vyučujúcich a doktorandov na sociálnych sieťach s potom im posielajú sexualizované fotky. Čo urobím?

1. Obdivujem ich odvahu a celkovo žasnem.
2. Pokladám to za neprofesionálne zo strany spolužiakov a spolužiačok, a keď zistím, že to robí niekto z môjho okruhu kamarátov na fakulte, aj mu to poviem.
3. Pokladám to za neprofesionálne zo strany spolužiakov a spolužiačok, a keď zistím, že to robí niekto konkrétny, poviem mu/jej svoj názor bez ohľadu na to, či sa viac poznáme.
4. Kontaktujem študentských zástupcov v senáte s tým, aby o veci vedeli. Riešenie nechám na nich.
5. Iné: ...

Dilema – učiteľ plagiátor

Pri príprave na skúšku zistím, že jeden môj vyučujúci vo svojej učebnici odpísal celé state z českej učebnice k danému predmetu. Čo urobím?

1. Nič, nie je to moja zodpovednosť riešiť plagiátorstvo vyučujúcich.
2. Nič, nechcem riskovať, že by vyučujúci zistil, že som v tejto veci urobil nejaký krok práve ja a prípadne by mi to chcel nejako vrátiť.
3. Poviem to danému vyučujúcemu a poviem mu, že ma mrzí, že nejde príkladom. Urobím to ale až po skúške.
4. Poviem to spolužiakom.
5. Poviem to vedúcemu katedry, na ktorej vyučujúci pôsobí, alebo vedeniu fakulty.
6. Poviem to zástupcom študentov v akademickom senáte.
7. Ofotím časti českej publikácie a slovenskej publikácie, vyznačím skopírovateľné časti a tie anonymne doručím vedúcemu katedry alebo vedeniu fakulty.
8. Iné: ...

Dilema – urážajúci učiteľ

Jeden z vyučujúcich sa k študentom a študentkám správa urážlivo. Niekedy má poznámku aj na mňa, keď mi povie, že moja odpoveď na otázku je hlúpa. Inak je však excelentný v prednášaní matérie. Ja urážanie nesiem relatívne ľahko, horšie sú na tom niektorí spolužiaci a spolužiačky. Na poslednej hodine z predmetu pred skúškou vyučujúci jednej spolužiačke povie, aby na skúšku ani nešla, lebo určite neprejde. Čo urobím?

1. Nič, poznámky zvládam.
2. Povzbudím spolužiačku v tom, aby vec riešila.
3. Navrhнем stretnutie skupiny na káve, kde sa porozprávame o tom, čo robiť. Ak bude prevažujúci názor taký, že vec máme nechať ležať, budem to rešpektovať.
4. Navrhнем stretnutie skupiny na káve, kde sa porozprávame o tom, čo robiť. Ak s názorom skupiny budem veľmi nesúhlasiť, podniknem niečo sám/sama.
5. Pôjdem na čím skorší termín, a keď skúšku absolvujem, anonymne sa obrátim na vedúceho katedry alebo vedenie fakulty a správanie vyučujúceho popíšem.
6. Pôjdem na čím skorší termín, a keď skúšku absolvujem, osobne sa obrátim na vedúceho katedry alebo vedenie fakulty a správanie vyučujúceho popíšem.
7. Iné: ...

Dilema – vystráajúci spolužiaci v mikine fakulty

Študentská rada pripravila univerzitné mikiny a podľa ich farby sa dá identifikovať aj konkrétna fakulta. Neskoro večer v centre mesta vidím spolužiakov z fakulty oblečených v mikinách fakultnej farby, ako v zjavne podnapitom stave vyberajú dlažbové kocky z dlažby na námestí a simulujú bitku. Zároveň vykrikujú vulgárne heslá proti úradujúcim politikom. Čo urobím?

1. Nič, nechcem mať problémy.
2. Nič, nie je to moje vec. Nepriznávam sa k nim.
3. Idem za spolužiakmi a poviem im, nech nebláznia, že nám robia hanbu.
4. Idem za spolužiakmi a poviem im, nech nebláznia, a ak musia robiť hanbu, nech si aspoň dajú dole mikiny.
5. Zavolám políciu.
6. Zavolám iným spolužiakom a požiadam ich o posily. Spolu sa budeme snažiť opitých spolužiakov upokojiť a dostať preč z verejnosti.

7. Čin spolužiakov v krátkom čase oznámim vedeniu fakulty.
8. Iné: ...

Dilema – písanie záverečných prác za iných

Sedím po vyučovaní so spolužiakmi na káve a bavíme sa o spôsoboch zárobku na lepšie osamostatnenie sa. Jedna spolužiačka povie, že ona s financiami problém nemá, lebo píše právnické bakalárske a diplomové práce na zákazku. Tak si zarobí na relatívne pohodlný život. Čo urobím?

1. Nič, nie je to moja vec, každý sa musí nejako živiť.
2. V rozhovore jej skúsím ponúknuť alternatívne verzie zárobku.
3. Upozorním ju na problémy takejto aktivity a na to, že vďaka nej sa právnikmi stávajú leniví a/alebo neschopní ľudia.
4. Spolužiačky sa akoby zo záujmu spýtam, komu práce písala. Neskôr informáciu posuniem ich školám, najmä ak pôjde o študenta na mojej fakulte.
5. Na káve nič nepoviem a poradím sa nejakým vyučujúcim na fakulte, ktorému dôverujem, čo by bolo dobré urobiť.
6. Na káve nič nepoviem, ale oznámim jej správanie vedeniu fakulty.
7. Podám anonymný disciplinárny podnet na jej správanie.
8. Iné: ...

Dilema – kamaráti na FB

Sledujem publikačnú a publicistickú činnosť niekoľkých učiteľov a učiteľiek na fakulte. Aktivity troch z nich sú špeciálne zaujímavé. Na facebooku nájdem profil dvoch z mojich troch obľúbených vyučujúcich. Jeden ma ešte učí, druhý už nie. Rád/rada by som si ich pridala za priateľov. Čo urobím?

1. Žiadosť o priateľstvo neodošlem, zdá sa mi to nevhodné.
2. Žiadosť o priateľstvo neodošlem, lebo sa obávam, že by odmietli moju žiadosť o priateľstvo a bolo by mi to nepríjemné.
3. Žiadosť o priateľstvo odošlem tomu, kto ma už neučí.
4. Spýtam sa vyučujúcich osobne alebo mailom, či si ich môžem za priateľov pridať.
5. Spýtam sa spolužiakov, ako to robia oni a ako na ich prípadné žiadosti o priateľstvo reagujú vyučujúci.
6. Žiadosť o priateľstvo odošlem, veď je na vyučujúcom, čo s ňou urobí. O nič vlastne nejde.
7. Iné: ...

Záver

Pri tvorbe etického kódexu sa názory zvonku môžu sústrediť hlavne na výsledok. Napokon tak bude etický kódex posudzovať aj Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo. Pristúpiť k tvorbe kódexu sa dá rôzne – dá sa napríklad staviť navonok na istotu a dať sa vyhľadávať a parafrázovať zahraničné alebo iné kódexy vrátane Európskeho kódexu etiky a integrity výskumu. Dá sa však na ich podklade hľadať aj vlastná cesta k ustanoveniu štandardov, ktoré chce prijať a proklamovať konkrétna fakultná alebo univerzitná komunita. Pre ňu bude zrejme menej dôležité, či kódex bude písaný deontologicky alebo konzekvencialisticky, či bude alebo nebude prepojený s disciplinárnym konaním, či bude alebo nebude postavený viac na zásadách než na pravidlách, hoci ide o veľmi dôležité voľby. Pre komunitu je však zrejme najprínosnejší proces tvorby takéhoto kódexu. Jeho súčasťou je totiž aj premýšľanie nad tým, čomu chceme veriť a akí a aké chceme byť. My ako komunita, aj ja ako jednotlivec.

Summary

The methodology of developing the Trnava University, Faculty of Law Code of Conduct

The main aim of this paper is to lay methodological foundations for the development of the Trnava University, Faculty of Law Code of Conduct. The paper hence aspires to have strong practical utility. To reach this goal, the paper (i) sketches the evolution of the discussion on legal ethics and Codes of Conduct of lawyers through tracing the crises in legal professions in the last thirty years and through the activities of the newly established Slovak Accreditation Agency for Higher Education, (ii) provides the justification for the adoption of the Code of Conducts, (iii) shows the choices that need to be made while drafting the code from the point of view of its conception, content, implementation, and execution but also from the point of view of its sole preparation, (iv) offers the content for the questionnaire which it considers to be an important part of the preparation of the code of ethics in such a manner that it proposes ten ethical dilemmas for the professors and ten ethical dilemmas for the students.